ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ НА БУДІВНИЦТВО (КАПІТАЛЬНИЙ РЕМОНТ, РЕКОНСТРУКЦІЮ) АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

ТУРЧЕНКО Ігор Вікторович - аспірант кафедри цивільного права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Orcid: https://orcid.org/0000-0001-6127-7968
УДК 347.454.3
DOI 10.32782/NP.2022.4.22

У статті досліджується предмет договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги за цивільним законодавством України. У ході дослідження автор розглянув наявні підходи різних науковців щодо визначення поняття «предмет договору підряду». На підставі проведеного аналізу законодавства України, що регулює істотні умови цивільно-правових договорів та наукової літератури з цього питання автор акцентує увагу на змісті понять предмет та об'єкт договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги та неможливості їх ототожнення. Автор зазначає, що предмет договору на будівництво автомобільної дороги має свою специфіку, обумовлену, перш за все, його складною структурою та конкретним цільовим призначенням об'єкта будівництва (забезпечення автомобільного руху). Автором досліджує питання місця автомобільних доріг у системі об'єктів цивільних прав за цивільним законодавством України.

Ключові слова. Договір, договір підряду, договір будівельного підряду, автомобільні дороги, предмет договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги.

Постановка проблеми

В умовах розпочатої війни подальший розвиток транспортної системи України набуває стратегічної важливості та обумовлює необхідність поглибленого дослідження договірних відносин у сфері будівництва автомобільних доріг. Зрозуміло, що нині економіка жодної сучасної демократичної держави не може існувати і розвиватися без існування розгалуженої системи автомобільних доріг, яка забезпечує реалізацію логістичних маршрутів, бізнес-зв'язків, туристичного потенціалу тощо. Крім того, розвиток автомобільної дорожньої інфраструктури пов'язаний із здійсненням поточних завдань щодо нового будівництва та модернізації як житлової, так і промислової та комерційної нерухомості, спрямованих на вирішення поточних соціально-економічних проблем суспільства.

Автомобільні дороги, як ключовий елемент транспортної інфраструктури нашої Держави, безпосередньо забезпечують подальший розвиток її виробничого та соціального базису, розширення національних та світових вантажо- та пасажиропотоків, підвищення якості транспортного обслуговування, забезпечення безпеки та стійкості транспортної системи тощо. У зв'язку з цим актуалізуються проблеми забезпечення подальших кроків у напрямку підвищення конкурентоспроможності української транспортної системи, поліпшення якості транспортних послуг для населення, зниження транспортних витрат, забезпечення національної безпеки України за рахунок підвищення мобільності військових підрозділів та уповноважених державних служб.

У довоєнні часи мережа автомобільних доріг України складала близько 169, 5 тис. км, однак мала критичну зношеність. За деякими даними, незадовільний експлуатаційний стан автомобільних доріг загально-

го користування становить приблизно до 90 відсотків від їх загальної кількості. Це безпосередньо впливає на такі негативні явища у досліджуваній сфері, як низький рівень безпеки руху автомобільного транспорту, незадовільність логістично-швидкісних показників та загальної комфортності перевезень вантажів і пасажирів, а тому галузь автомобільно-дорожнього господарства перебувала у депресивному стані. З метою оперативного подолання вказаного стану справ першого березня 2020 року в Україні набрав чинності президентський проєкт «Велике будівництво», основною метою якого є масштабна розбудова якісної інфраструктури України з обов'язковим урахуванням як європейських, так і загальносвітових стандартів дорожнього будівництва. У межах цього масштабного проекту заплановано не тільки нове будівництво автомобільних доріг загального користування, але і реконструкцію таких інфраструктурних об'єктів, як: школи, дитячі садки, центри екстреної медичної допомоги, стадіони тощо. І хоча за своєю юридичною сутністю, державну програму «Велике будівництво» важко назвати державною цільовою програмою, необхідно зазначити, що фінансування державних цільових програм відповідно до статті 15 Закону «Про державні цільові програми» здійснюється за рахунок не лише Державного бюджету України, а й за рахунок інших джерел, передбачених законом [1, ст. 15]. З урахуванням основних напрямків децентралізації влади, значно розширилися права первинної ланки бюджетів (територіальних громад) з використання отриманих власних фінансових ресурсів та державного майна, що було передане в комунальну власність, що, у свою чергу, значно розширює фінансову базу органів місцевого самоврядування і дає можливість фінансувати значну частину витрат бюджетів державних цільових програм за рахунок власних доходів [2, с. 301]. Реалізація президентської програми «Велике будівництво» передбачає використання коштів з державного бюджету України, Державного фонду регіонального розвитку та місцевих бюджетів [3]. Варто погодитись з головою Харківської обласної державної адміністрації Олегом Синєгубовим щодо необхідності залучення до фінансування ремонту місцевих доріг додаткових інвестицій: коштів державних банків, а також міжнародних інвесторів і бюджетів громад [4]. В Україні в цьому напрямку останнім часом зроблено низку важливих кроків: для розвитку сучасної автодорожньої інфраструктури створено спеціалізований дорожній фонд завдяки прийнятим у 2016 році Закону України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України» [5], який удосконалює механізм фінансування будівництва доріг, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування» [6] і Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу щодо удосконалення механізму фінансового забезпечення дорожньої галузі» та залученням кредитів міжнародних фінансових організацій під державні гарантії. Водночас, важливим викликом для нашої держави в сучасних складних економічних умовах стає пошук додаткових джерел наповнення Державного дорожнього фонду та впровадження ефективних цивільно-правових механізмів регулювання суспільних відносин у сфері будівництва автомобільних доріг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий внесок у дослідженні проблеми правового регулювання договорів будівельного підряду в цілому та окремих його аспектів склали роботи вітчизняних цивілістів таких як: С. М. Бервено, А. Б. Гриняк, Н. С. Кузнєцова, І. В. Венедиктова, М. К. Галянтич, А. П. Гетьман, О. В. Дзера, В. В. Луць, Р. А. Майданик, В. П. Маслов, В. М. Махінчук, С. О. Погрібний, З. В. Ромовська, Р. О. Стефанчук, С. Я. Фурса, Р. Б. Шишка, І. Р. Шишка, О. С. Яворська та ін.

Метою цього дослідження є встановлення правового змісту поняття «предмет» договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги за цивільним законодавством України.

Виклад основного матеріалу

Сучасний стан регулювання цивільно-правових відносин у сфері будівництва автомобільних доріг в Україні характеризується недостатнім рівнем організаційного забезпечення здійснення будівництва, приведення у належний стан та постійної підтримки високих стандартів якості вітчизняної транспортної інфраструктури. На нинішньому етапі сучасного державотворення актуалізується перманентне забезпечення належного рівня правового регулювання досліджуваної сфери суспільних відносин та впровадження нових або модернізація під потреби сьогодення апробованих раніше ефективних правових інструментів вирішення вказаних завдань загальнодержавного значення. Одним із таких відомих та апробованих практикою багаторічного застосування дієвих правових інструментів є цивільно-правовий договір будівельного підряду на будівництво (ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги.

Потреба поглибленого наукового дослідження договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги за цивільним законодавством України, практики його укладення та виконання у сучасних умовах є беззаперечною. Вона зумовлюється, перш за все, окремими суперечностями та колізіями чинних вітчизняних нормативно-правових актів, що регулюють відносини в досліджуваній сфері. А це, у свою чергу, призводить до необхідності постановки та вирішення відповідної наукової проблематики, наприклад, визначення предмета договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги, а також необхідністю вдосконалення правового регулювання окремих груп відносин. Аналіз приписів нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері будівельного підряду, не завжди дозволяє визначити специфіку об'єкта та предмета вищезазначеного договору. Необхідно також зазначити, що в силу особливого галузевого та відомчого регулювання будівельних відносин, договір на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги характеризується специфічним суб'єктним складом, а також особливостями формування умов про ціну, строки та об'єкт будівництва.

У випадку, коли положення чинного цивільного законодавства України лише фрагментарно регулюють договірні відносини у відповідній сфері, зокрема, за договором на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги, важлива роль у формуванні належних дороговказів для законодавства та практики його застосування належить цивілістичній доктрині. Отже, враховуючи розпочаті віднедавна процеси оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України, та той факт, що найбільшу за обсягом його частину становить зобов'язальне право, що регламентує також і підрядні зобов'язальні відносини, дослідження договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги на теоретичному рівні набуває беззаперечної актуальності.

Питання визначення предмета договору займає першочергове місце для договорів цього виду, однак цивільно-правові теоретичні положення про предмет договору в сучасних умовах розвитку цивілістичної доктрини не відзначаються єдністю та доктринальною визначеністю. Ґрунтовний аналіз нормативних положень чинного Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) свідчить про те, що на законодавчому рівні визначення цієї юридичної категорії відсутнє, що породжує певну понятійно-категоріальну неузгодженість. Сам термін «предмет» переважно використовується одночасно для позначення речей і майнових прав (наприклад, статті 656, 718, 760, 1030 ЦК України) або лише речей, (наприклад, статті 788, 798, 807, 812 ЦК України), що підлягають передачі однією стороною договору іншій. У деяких випадках вказаний термін вживається для позначення законних інтересів, що підлягають страхуванню (наприклад, стаття 980 ЦК України).

Така законодавча невизначеність обумовлює серед науковців певну поліваріативність наукових підходів, так Голубєва Н. Ю. зазначає, що предметом цивільно-правового договору є речі, результат робіт, права та майнові інтереси, що випливає з положень ЦК України [7, с. 17]. Мірзоян А. А. роз-

глядає предмет договору як фактичні або юридичні дії [8, с. 246]. При комплексному підході в якості предмету договору розглядаються як дії, так і матеріальне благо [9, с. 283]. На думку А. В. Євстігнєєва, однозначно розставити всі крапки над «і» у вказаній ситуації можна лише доповнивши статтю 638 ЦК України положенням, яке б чітко роз'яснювало зміст вжитого в цій статті словосполучення «предмет договору». Враховуючи чинний стан чинного цивільного законодавства України та небажаність надання одному й тому самому терміну різних значень під предметом договору в розумінні статті 638 ЦК України, на думку дослідника, бажано мати на увазі все ж конкретне майно, права і/або обов'язки щодо якого передаються за договором [10, с. 24].

Співвідношення «предмета» та «об'єкта» договору лежить у площині співвідношення цивільно-правового договору та цивільно-правового зобов'язання. З цього приводу слушним вбачається підхід О. С. Іоффе, який зазначав, що елементом змісту цивільно-правового зобов'язання є лише об'єкт, під яким розуміється певна поведінка зобов'язаної особи [11, с. 572]. Поряд з цим, учений виділив у договорі юридичний об'єкт – дії і матеріальний об'єкт – речі або інше благо, на яке спрямована поведінка. Зазначену правову позицію підтримує і видатна вітчизняна дослідниця Н. С. Кузнєцова [13, с. 11].

Якщо звернутися до філософського тлумачення розглядуваних термінів, то під предметом розуміється категорія, що позначає деяку цілісність, виділену із світу об'єктів у процесі людської діяльності і пізнання. У загальногносеологічному аспекті протиставлення предмета і об'єкта є відносним. Основна структурна відмінність предмета від об'єкта полягає в тому, що до предмета входять лише головні, найбільш суттєві (з точки зору даного дослідження) властивості та ознаки [12, с. 505]. Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що предмет є чимось відносно цілим, певною мірою самодостатнім поняттям, що може існувати окремо від інших предметів і бути виокремленим серед загальної їх кількості.

Наведені підходи деяких провідних вітчизняних цивілістів щодо розглядуваної проблематики дозволяють зауважити необхідність розмежування категорій «предмет» досліджуваного договору та «об'єкт» договірних правовідносин. Для уникнення термінологічної плутанини вбачається, що слід розрізняти елементи змісту договірного зобов'язання як правовідношення та елементи змісту цивільно-правового договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги. Договірні зобов'язальні правовідносини, як і будь-які інші правовідносини, складаються з наступних елементів: суб'єкти, об'єкт та зміст (суб'єктивні права та обов'язки).- У свою чергу, цивільно-правовий договір, як домовленість двох або більше сторін щодо встановлення, зміни або припинення цивільних правовідносин, повинен містити таку його істотну умову, як предмет. Юридичним об'єктом договірного зобов'язання як правовідношення є певна позитивна поведінка зобов'язаної та управненої особи, внаслідок якої вона впливає на матеріальні об'єкти : «речі та інше майно, у тому числі й майнові права; роботи та послуги; результати інтелектуальної діяльності, зокрема виняткові права на них; нематеріальні блага; інформацію». І тут необхідно погодитися з Гриняком А. Б., який, досліджуючи підрядні правовідносини, зазначає, що юридичним об'єктом договірних підрядних відносин є вчинення позитивних дій підрядником, спрямованих на виконання ним певної роботи, за завданням замовника, тоді як предметом договору підряду слід визнавати такий юридичний наслідок (результат робіт), як явище навколишнього світу, що виступає як істотна умова договору, права і/або обов'язки, щодо якого передаються за договором, на який спрямована узгоджена воля сторін [14, с. 150].

У контексті цього наукового дослідження необхідно зазначити, що у ЦК України відсутня окрема стаття про предмет договору будівельного підряду і відповідно договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги. Цілком очевидно, що договір на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної

дороги є підставою виникнення підрядних договірних правовідносин, де юридичним об'єктом є певні дії (поведінка) сторін відповідного правовідношення, що визначає і специфіку предмета досліджуваного договору. У зв'язку з цим слід зупинитися на аналізі саме предмета цього договору, що дозволить як окреслити одну з основних умов даного договору, так і визначитися з об'єктом розглядуваних договірних зобов'язальних правовідносин. Аналіз юридичної літератури дозволяє виокремити декілька наукових підходів щодо визначення предмету договору будівельного підряду. До першої групи дослідників слід зарахувати тих, хто вважає, що предметом підрядного договору на капітальне будівництво виступає закінчений будівництвом та готовий до здачі будівельний об'єкт. Інші правники вказують, що в цьому договорі є лише єдиний предмет, що складається з двох елементів – виконані роботи та їх уречевлений результат. Третя група авторів підтримує ідею про те, що предметом підрядного договору виступає тільки діяльність підрядника, яка полягає у зведенні та здачі будівельного об'єкта. Четверту групу утворюють ті, хто вважає наявність у договорі одночасно двох об'єктів: як робіт, так і уречевленого результату. До п'ятої групи науковців належать ті, хто визнає предметом договору не окрему дію підрядника, а готовий об'єкт будівництва. В останню групу об'єднуються ті автори, які визнають можливим або існування альтернативних об'єктів, або комплекс загальнобудівельних чи спеціальних робіт [15, с.113–114].

Наведені наукові погляди вбачається можливим звести до трьох основних підходів до визначення предмета договору будівельного підряду: - концепція унітарного (єдиного) предмету договору. Прихильники цієї концепції доходять висновку, що предметом договору будівельного підряду може бути один із трьох варіантів: 1) закінчене будівництво і готовий до здачі об'єкт будівництва; 2) предмет складається із двох елементів – виконання робіт та їх результату; 3) діяльність підрядника з побудови об'єкта будівництва [16, с. 336]; - дуалістична концепція предмету договору. У межах цієї концепції існує два предмети договору будівельного підряду: матеріальний, що є результатом робіт, і юридичний – діяльність сторін за договором будівельного підряду [17, с. 190– 191; 18, с. 134]; - концепція альтернативного предмета договору будівельного підряду. Її прибічники визнають існування альтернативних предметів договору будівельного підряду: або закінчений об'єкт будівництва, або комплекс загально-будівельних чи спеціальних робіт [19, с. 80 – 81].

Усі зазначені наукові підходи заслуговують на увагу. Слід зазначити, що дії підрядника та їх результат виступають як взаємопов'язані елементи структури зобов'язальних правовідносин. У цьому випадку діяльність підрядника в межах розглянутих правовідносин є здійснення закріплених у договорі та належних йому суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Ця обставина дозволяє визнати, що у зобов'язальних правовідносинах вирішальне значення для договору підряду на будівництво має саме діяльнісна характеристика предмета. Одночасно уречевлений результат цієї діяльності є об'єктом договірного зобов'язального правовідношення, тобто річчю, задля створення якої і провадиться ця діяльність підрядника. Разом з тим, для правильного розуміння предмета договору підряду слід зазначити, що така ознака предмета, як уречевленість, враховуючи розвиток та ускладнення інформаційних відносин, є неоднорідною [14, с. 146].

Іншою специфічною особливістю предмета договору на будівництво (капітальний ремонт, реконструкцію) автомобільної дороги слід визнати специфічний характер об'єкта будівництва. У відповідності до пункту 1 статті 1 Закону України «Про автомобільні дороги» автомобільна дорога розглядається як «лінійний комплекс інженерних споруд, призначений для безперервного, безпечного та зручного руху транспортних засобів [20, ст. 1]. У П.3 ДБН А.2.2-3:2014 визначено : лінійний об'єкт інженерно-транспортної інфраструктури - це наземні, надземні або підземні лінійні об'єкти для пересування людей, транспортних засобів, вантажів, переміщення рідких та газоподібних продуктів, передачі електроенергії тощо. Поряд з цим, автомобільна

дорога – це об'єкт транспортної інфраструктури, призначений для руху транспортних засобів, та включає: земляне полотно; проїжджу частину; дорожнє покриття; смуги руху; шумозахисні, штучні, водоочисні споруди та споруди дорожнього водовідводу; засоби технологічного зв'язку; інженерне, архітектурне та санітарне облаштування; технічні засоби організації дорожнього руху; зелені насадження [21]. Враховуючи законодавчо закріплене визначення автомобільної дороги, можна виділити такі її характерні ознаки: по-перше, автомобільна дорога є комплексним об'єктом транспортної інфраструктури; по-друге, автомобільна дорога має спеціальне призначення.

У цивілістичній доктрині цікавою вбачається точка зору, запропонована Т. М. Чепігою, згідно з якою автомобільну дорогу пропонується розглядати як майновий комплекс [22]. Проте необхідно зауважити, що на сьогодні поняття майнового комплексу, на відміну від поняття цілісного майнового комплексу, законодавцем не закріплено, зустрічається на рівні предмета наукових пошуків та закономірно характеризується плюралістичністю його наукового розуміння.

Питання про місце автомобільних доріг у системі об'єктів цивільних прав у юридичній науці не розглядалося на рівні окремого комплексного дисертаційного дослідження. На нашу думку, автомобільну дорогу не можна однозначно та беззастережно віднести ні до категорії речей, ні до категорії майна у традиційному значенні цього поняття. Немає сумнівів, що категорія речей є загальновживаною для науки цивільного права і виступає як родове поняття щодо автомобільних доріг. Безумовно, автомобільна дорога наділена властивостями складної речі у цивільно-правовому розумінні: є певною кількістю сполучених між собою матеріальних предметів; використовується за загальним призначенням; між окремими предметами, що входять до складної речі, є функціональний зв'язок; характеризується ознакою інтегративності, під якою розуміється виникнення комплексу нових якостей, які не притаманні окремими його компонентам. Але водночас визначення автомобільної дороги через категорію речей у їх традиційному розумінні є недостатньо обґрунтованим. Це очевидно, враховуючи те, що під категорією речей усталено розуміють об'єкти матеріального світу, що знаходяться у сфері діяльності людей та можуть бути предметом фізичного панування особи над річчю. Автомобільна дорога, за своєю юридичною сутністю, є складним явищем правової реальності та наділена такими характеристиками речі, як: неподільність, нерухомість, не споживчість, індивідуальна визначеність. З проведеного фрагментарного аналізу можемо зробити висновок, що автомобільні дороги в Україні – це матеріальні об'єкти транспортної інфраструктури, будівництво, ремонт та реконструкція яких охоплюється сферою цивільно-правового регулювання.

Вивчення та аналіз практичних аспектів укладення та виконання договорів на будівництво (ремонт, реконструкцію) дає можливість стверджувати, що предмет розглянутого договору не обмежується тільки будівельними роботами. У всіх підрядних договорах цього виду безпосереднє виконання підрядником визначених їх умовами дій щодо спорудження (будівництва, ремонту, реконструкції) об'єкта будівництва (автомобільної дороги) визначає їх предмет. Однак дуже часто в договорі передбачається здійснення інших комплексних робіт підрядника, що здійснюються під час побудови автомобільної дороги. Так, проаналізувавши зміст договору № 314—2 на виконання робіт з капітального ремонту шляхопроводу на км 544863 автомобільної дороги загального користування державного значення Т-10-1 9 Феневичі-Бородянка-Макарів-Бишів, Київська область (з розробкою проєктної документації), варто зазначити, що крім вказівки на безпосереднє капітальне будівництво щляхопроводу та розробки проєктної документації до договору підряду, включаються й інші роботи. Мова йде про : інженерно-геологічні, топографо-геодезичні, гідрологічні, екологічні вишукування та спеціалізоване обстеження шляхопроводу, (за необхідністю) виконання науково-дослідних та дослідно-експериментальних робіт, виконання будівельно-мон-

тажних робіт, у тому числі спорудження/ демонтаж тимчасових будівель та споруд; закупівлю, одержання, складування, збереження необхідних для виконання робіт матеріалів, устаткування і інших ресурсів підрядником, усунення недоліків, передача замовнику комплектів виконавчої та іншої документації, обумовленої чинним на дату передачі законодавством. Цей комплекс юридично вагомих дій включає здачу завершеного і готового до експлуатації об'єкта. Приймає його комісія, яку скликає Замовник після одержання повідомлення від Підрядника про готовність об'єкта до здачі та експлуатації та виконання зобов'язань протягом гарантійного строку за умови належного виконання підрядником у встановлені контрактом строки та в межах контрактної ціни за свій ризик, своїми силами та силами узгоджених замовником субпідрядних організацій усіх робіт та послуг в обсязі, визначеному умовами договору.

Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що на практиці досліджуваний договір підряду виступає дієвим індивідуальним договірним регулятором, предмет якого визначається комплексністю правомірних дій по здійсненню будівництва автомобільної дороги. Такий підхід до визначення специфіки предмета договору на будівництво автомобільної дороги є цілком обґрунтованим та закономірним. Адже саме особливості предмета договору на будівництво автомобільної дороги дозволяють виділити його із загальної групи підрядних договорів. Його відмінною рисою у досліджуваному аспекті виступає, перш за все, комплексність дій, що визначають предмет договору, а саме дії з проєктування, будівництва, а також інших допоміжних робіт, що супроводжують складний процес будівництва автомобільної дороги. При цьому необхідність погодження територіального планування та містобудівного проєктування автомобільних доріг щодо надання земельної ділянки для будівництва обумовлює наявність особливих вимог до переддоговірних відносин, що складаються в період укладання цього виду договору та особливий порядок укладання договору на будівництво автомобільної дороги як лінійного об'єкта транспортної інфраструктури.

Література

1. Закон України: Про державні цільові програми від 18.03.2004 р. № 1621-IV. *Відом. Верхов. Ради України.* 2004. № 25. ст. 352 (зі змінами).

2. Кузнєцова А. Я., Є. М. Гетьман. Джерела фінансування державних цільових програм: поняття та класифікація. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2018. № 1. С. 298–304.

3. Програма Президента України «Велике будівництво» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bigbud.kmu.gov.ua/#about

4. Про потреби залучення додаткових інвестицій до ремонту місцевих доріг. Олег Синєгубов. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kharkivoda.gov.ua/news/113908

5. Закон України: Про джерела фінансування дорожнього господарства України від 18.09.1991 р. № 1562-XII. *Відом. Верхов. Ради України*.1991. № 47. ст.648 (зі змінами).

6. Закон України: Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування від 17.11.2016 р. № 1764-VIII. *Відом. Верхов. Ради України.2017. №1. ст. 6*

7. Голубєва Н. Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: автореф. дис. … д-ра юрид. наук. Одеса. 2013. 40 с.

8. Мірзоян А. А. Розвиток інституту послуг. *Держава і право.* Київ, 2006. Вип. 31.- С. 242–248. С.246

9. Зазуляк І. І. Предмет договору як його істотна умова: теоретичний аспект. *Вісн. Харк. нац. ун-ту. внутр. справ.* Харків. 2008. Вип. 42. С. 283–288.

10. Євстігнєєв А. В. Істотні умови договору за цивільним та господарським кодексами: порівняльний аспект. *Юридичний журнал.* 2006. №1. С. 22 – 24.

11. Иоффе О. С. Обязательственное право. М. : Юрид. лит., 1975. 880 с.

12. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев,- С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. Философский энциклопедический словарь. 2-е изд. М.: «Советская энциклопедия».1989. 815 с.

13. О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць та інші Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посібн. для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів. К.: Юрінком Інтер, 1998. 912 с.

14. Гриняк А.Б. Договірні зобов'язання з виконання робіт у цивільному праві України: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.03; Нац. акад. прав. наук. Київ. 2013. 494 с.

15. Брагинский, М.И. Совершенствование законодательства о капитальном строительстве. М. : Стройиздат, 1982. С. 113–114.

16. А. П. Сергеева. Гражданское право: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 2000. Т. 3. 624 с.

17. Иоффе О.С., Отв. ред.: Юрченко А.К.: Советское гражданское право. Курс лекций: Отдельные виды обязательств: Учебное пособие. 531 с.

18. Брауде И. Л. Договоры по капитальному строительству в СССР. М. «Госюриздат», 1952. 253 с.

19. Чигир В. Ф. Договор подряда по капитальному строительству Минск: Изд-во Белорусского гос. ун-та, 1958. 234 с.

20. Закон України: Про автомобільні дороги № 2862-IV від 08.09.2005р. *Відом. Верхов. Ради України*. 2005. № 51. ст. 556 (із змінами).

21. ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.afo.com.ua/doc/DBN_A.2.2-3-2014.pdf

22. Чепіга Т.М. Комунальний майновий комплекс міста: теоретичні аспекти. Державне управління: теорія і практика. 2012. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу:http:// www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12CTNMTA.pdf.

SUMMARY

The article examines the subject of a contract for the construction (overhaul, reconstruction) of a highway under the civil legislation of Ukraine. In the course of the research, the author considered the existing approaches of various scientists regarding the definition of the concept of «subject of the contract». Based on the analysis of the legislation of Ukraine, which regulates the essential conditions of civil law contracts and scientific literature on this issue, the author focuses on the content of the concepts subject and object of a contract for the construction (repair, reconstruction) of a road and the impossibility of their identification. The author notes that the subject of the contract for the construction of a road has its own specifics, due, first of all, to its complex structure and the specific purpose of the construction object (providing traffic). The author examines the issue of the place of highways in the system of objects of civil rights under the civil legislation of Ukraine.

Keywords. Contract, subcontract, construction subcontract, highways, the subject of the contract for the construction (overhaul, reconstruction) of a highway.